

gestaan tot een nieuw leven in dit alles. En dat bemerkte ge in zijn brieven.

Calvijn was wat men tegenwoordig noemt een groote persoonlijkheid, maar niet naar den regel dezer wereld, doch naar het woord van onzen Heer: Wie onder u groot zal willen zijn in het koninkrijk der hemelen, die zij aller dienstknecht. Calvijn heeft zoo niets van de zelfverzekerde wijsheid der Scholastiek noch van de bijzondere heiligheid der Mystiek. Hij onderwijst geen „doode kennis“. Om de „leer“ verdraagt hij verdrukking en smaad. Hij is geheel één met de duizenden, die om de „leer“ den brandstapel beklimmen of volhielden óók toen zij in een zak werden verdrongen om de „leer“. Die menschen hadden onze moderne ellende niet, dat de waarheid Gods maar intellectuele gevalueerde munt wordt geacht, waarbij men dan gaat waarschuwen, om er niet te veel soliditeit aan toe te kennen.

Evenmin geeft Calvijn „bevindelijke gesprekken“. Zijn brieven gelijken in niets op de slichtelijke brieven, waarin over de worstelingen der Ziele wordt gehandeld en die met een Apostolischen zegengroet aan een vrome ziel beginnen en met Amen eindigen. Calvijn staat midden in het leven, niets is hem te „wereldsch“ en niets is hem te „mystiek“, dat het niet zou vallen onder het klare nuchtere Woord van zijn God en onder den koningsschepter van zijn Christus, die allen eigenwilligen godsdienst oordeelen zal.

Voor degenen, die in onze dagen zijn strijd mogen voortzetten en die daarbij mogen acht geven op de „wolke der getuigen“, die hun zijn vóórgegaan in het belijden van den Naam des Heeren, is het in hooge mate slichtend, opbouwend in den Heere Jezus Christus, om met den levensarbeid van Calvijn kennis te maken door zijn brieven te lezen.

Daar hoort gij Calvijn zelf tegen vrienden en vijanden, tegen broeders en ketters, tegen hooggeplaatsten en geringen, tegen Roomschen en Lutherischen (ook tegen Luther zelf), tegen „Libertijnen“ en Socinianen, tegen ambtsbroeders als Farel en tegen vrienden, die niet konden breken met „Rome“. Gij hoort hem over alle mogelijke dingen van 't gewone leven spreken, ook over eigen geldgebrek, ziekten en kwalen, over huwelijksplannen en over het sterven van zijn geliefde vrouw, over 't verdriet om schandelijke zondeval van naaste familie en over den nood der kerk.

Over dat alles moet men Calvijn zelf lezen. Zóó moet men zijn brieven lezen. Over dat wat hem ter harteging. Niet over hem zelve als ware zijn persoon voortdurend het onderwerp.

Het is een zeer belangrijk feit te achten, dat nu dezer dagen deze rijkdom voor ons volk is toegankelijk gemaakt door de Hollandsche vertaling van een honderdtal dezer brieven. De heer De Zwart heeft daarmee een kostelijk werk gedaan. Zijn keuze is uitnemend geweest. De vertaling is, voorzover ik beoordeelen kan, uitstekend. En de aantekeningen zijn populair, eenvoudig en zakelijk gehouden. 't Is geen boek over Calvijn geworden, maar van Calvijn. De toelichting is „toelichting“ en „inleiding“ tot het lezen geworden.

Iedere Jongelings- en Meisjesvereniging moet dit boek aanschaffen. Het is populair studie-materiaal bij uitnemendheid om bij het vak Kerkgeschiedenis te gebruiken. Het uitvoerig naam- en zaakregister kan den weg wijzen voor bepaalde onderwerpen.

De schrijver belooft, wanneer er belangstelling genoeg is, een tweede honderdtal. Wij hopen, dat dit spoedig zal zijn. Het zou waarlijk een schande voor ons Calvinistisch volk zijn, als dit werk niet gretig werd ontvangen. De prijs is ook zeer laag gehouden voor een boek als dit. Wanneer men ziet hoe de romans van den dag wegliegen, dan mag de prijs geen belemmering zijn. Voor iets zóó heel bijzonder moet onder ons ook bijzondere belangstelling zijn.

Ik zie slechts één groot gevaar, waardoor deze uitgave niet tot haar recht zou kunnen komen.

Onze tijd is een tijd van persoonsverreering.

En nu zou het kunnen zijn, dat iemand dit boek ging lezen om eens kennis te maken met een gave en groote en edele „Persoonlijkheid“, zooals wij er tegenwoordig zoo gaarne plegen te bejubelen.

Wie zóó dit boek ter hand zou nemen zij ge-waarschuwd.

Calvijn — en de gave, glad afgewerkte Persoonlijkheid, die als ideaal velen voor oogen zweeft óók zoo te worden — Calvijn en de... vergeef mij het woord: de fijne-venten-cultus... dat is de domme vereeniging van Calvijn met de strooming, die hij en zijn medestrijders op het allerfelste bestreden hebben.

Men leze den brief over de secte, die de Nederlanden had aangetast (no. 37 van dezen bundel), aan Margaretha de Valois, die er in geloopen was vanwege de „vroomheid“ van P o e q u e t en Quintin, de predikers van den vrijen geest in de Nederlanden.

Hier schreef Calvijn het bekende woord: „Een hond blaft, als hij ziet, dat men zijn meester aanvalt, zou ik dan niet heel erg laf zijn, als ik,

ziende, dat zóó Gods Waarheid aangerand wordt, stom bleef en mijn stem niet verhoef?“

Deze menschen vereenzelvigden hun innerlijke Persoonskern met Christus, Gods Zoon was in hen, beweerden zij. En daarom leerden zij, dat hun eigenlijke Ik (Christus) toch geen pijn had, als zij ziek waren en pijn hadden. Dat Ik dat boven alle pijn van deze wereld verheven was, noemde Calvijn een afgod, dien zij in zich hebben bedacht. („Tegen de Libertijnen“, p. 199.)

Van deze aanbidders van het gansche Christus geworden inwendige leven schreef Calvijn: „Ik zie een secte, de gevaarlijkste en afschuwelijkste, die er ooit op de wereld was... De arme geloovigen hebben, toen zij zagen, dat de keizerlijke Nederlanden algeheel verpest waren, mij heftig bezwoeren om zonder dralen de hand aan het werk te slaan.“

Hier stootte Calvijn op één der uitloopers van de stroomingen, waartegen de Apostel Johannes reeds waarschuwde als tegen Anti-Christen.

Toch had Martin Bucer te Straatsburg (lang niet de minste der leeraars) aan P o e q u e t een goed getuigschrift gegeven.

Calvijn zegt: P o e q u e t „had, zijn gif verbergende, dezen goeden dienaar Gods misleid, om zich daarna onder valsche vlag van zijn crediet te bedienen, ten einde toegang te hebben tot degenen, die eenige vreeze Gods hebben.“ (Zie F. L. Rutgers, Calvijns invloed op de Reformatie in de Nederlanden, 2de druk, pag. 69, 70.)

Wie al was het maar in zeer verre gemeenschap met dergelijke Persoonskernverheerlijking Calvijn wil gaan lezen om hem dan ook als zulk een „geheilide Persoon“ te bewonderen, zal teleurgesteld worden.

Aan dezen ziekelijken, vurigen, oploepend toornigen man, die razen en schelden kan in zijn polemiek en die zelfs zijn besten, geliefden broeder en ambgenoot niet spaart als deze te meegaande is, is maar één ding „gaaf“ en „groot“, en dat is zijn geloof en liefde „in den Heere“.

Of neen — óók over dat geloof valt nog de klacht van het ... dagelijks met de zwakheden van ons geloof te strijden hebben en niet met zulk een ijver aan Gods Wet vast te houden als wij schuldig zijn.

Tenslotte staat hier voor ons een man, arm en ellendig in zichzelf ook tot in zijn diepste binnenste... die alles buiten zichzelf van Christus verwacht en die dat ook voor zijn gansche bestaan en voor elk terrein des levens „in hope“ in vervulling ziet gaan van dag tot dag, totdat de groote dag zal aanbreken, dat de hoop van Gods strijdende kerk volkomen zal vervuld worden — als zij haar Heer ziet komen op de wolken.

Zegene die Koning onder Wiens Bestuur ook deze Hollandsche uitgave van Calvijns werk is verschenen, dit werk aan vele gebroken en verslagen harten, die het benauwd kunnen hebben onder den last der gave en heilige en geleerde Persoonlijkheden, onder den doodenden adem der Scholastieke Schriftgeleerdheid en in de woestijnachtige droogte achter de leidlieden, die een afgod in 't hart hebben, die hun godsdienstige gevoelen met Christus vereenzelvigen en die hun god maar bij oogeblikjes ervaren.

A. JANSE.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

400 jaar Straatsburgsche Universiteit. (1538—1938.)

Roemrijke Geschiedenis-Calvijn.

De Universiteit van Straatsburg viert dit jaar haar vierde eeuwfeest.

In 1538 heeft n.l. de Rijksdag te Spiers den beroemden humanist Johannes Sturm de opdracht gegeven om te Straatsburg, zijn geboortestad, een gymnasium te stichten.

Met den eenvoudigen titel van „School“ werd zij geopend en omvatte een gymnasium, met als bovenbouw colleges in de vrije kunsten en in de theologie.

Rector was Joh. Sturm, de voornaamste der drie Straatsburgsche scholarchen, aan wie, na het doordringen van de hervorming reeds in 1524, door de overheid de geheele zorg voor het schoolwezen in 1526 werd toevertrouwd.

Drie Latijnsche scholen vervingen de opgeheven kerkelijke scholen.

Enkele beroemde namen illustreeren de situatie het best.

Vooreerst die van Joh. Sturm zelf, vriend van Wimpfeling, met wien hij te Freiburg studeerde, humanist als hij, maar in tegenstelling tot den studievriend protestant geworden; een protestant intusschen, in wiens brein en hart humanisme en evangelie zeldzaam harmonieëren, waardoor zijn leven en werk, ook in politiek opzicht, bij godsdienstige gesprekken (o.a. Augsburg 1530) en bij het totstandkomen van den Schmalkaldischen Bond der evangelische vorsten van groote beteekenis zijn geworden.

Naast hem Martinus Bucer, ex-dominicaan, aanhanger van Luther en de evangelische Deutsche humanisten, sedert 1523 te Straatsburg, waarheen zijn vader hem reeds was voorgegaan en waar hij de voornaamste leider der reformatie wordt.

Van te voren was hij reeds bevriend met Wolfgang Capito, professor te Bazel in den kring van Erasmus, van waar hij, via Mainz, zielt eveneens in 1523 naar Straatsburg begaf, als proost der Thomaskerk en professor voor het Oude Testament.

Datzelfde jaar bracht er voor het Nieuwe Testament en de historie Caspar Hedio, wiens weg ook over Bazel en Mainz voerde, zoodat onder hun krachtige leiding en bevrucht door hun breede kennis zich een rijk geestelijk leven ontwikkelde, dat Straatsburg weldra tot het universitaire centrum van Z.-W. Duitschland maakte.

In 1538 kwam Calvijn, verjaagd na zijn eerste periode van 1536—1538 uit Genève, te Straatsburg, geestelijke vluchthaven, aan om er spoedig het hoofd te worden van de Fransche vluchtelingengemeente, die daar tengevolge van het drijven der Sorbonne tegen de opkomende evangelische beweging ontstaan was. Toen in 1525 de kring om bisschop Briçonnet de Meaux grootendeels uiteenviel, vluchtten mannen als Farel, Roussel, Lefèvre, d'Etaples eerst naar Straatsburg, later naar Bazel, totdat de zuster van den Franschen koning Marguerite d'Angoulême, althans beide laatstegenoemden weder bescherming kon bieden.

Buitengewoon belangrijk is de omgang van Calvijn te Straatsburg met Bucer geweest, zoowel in theologisch opzicht in engeren zin, o.m. wat de avondmaalsleer betreft, als op liturgisch terrein.

Calvijns vorm van eeredienst, zooals wij dien later in Genève zien, is naar Straatsburgsch voorbeeld. Ook de treffende schuldbelijden, veelal aan Beza toegeschreven (1561), waarmede alle Fransche protestantsche, en in ons land dus ook de Waalsche, godsdienstoeeningen beginnen, is in dezen vorm ook Straatsburgsch.

In 1539 gaf Calvijn alhier den tweeden druk zijner Institutio; hij gaf colleges en ook trad hij er in het huwelijk met Idelette de Bure, weduwe van den bekeerde anabaptist Stordeur; zij overleed, na tien jaren van grooten strijd met Calvijn trouw gedeeld te hebben, te Genève; in 1541 riep deze stad Calvijn uit Straatsburg terug.

Voor de plaats van Straatsburg in de vroege geschiedenis der hervorming is dus tekenend de persoon van Joh. Sturm, leerling van Erasmus te Leuven, sedert 1520 professor te Parijs, tenslotte protestant en in 1537 door Bucer naar Straatsburg getrokken.

Zij beiden hebben zeer veel gedaan voor de goede verhouding tusschen de verschillende reformatorische stroomingen onderling niet alleen, maar ook voor die tusschen de evangelischen en de verzoeningsgezinde katholieken, met name in 1537 toen koning Frans I contact zocht met den Schmalkaldischen bond en Melancton daar van harte opging. Van de zijde des konings was dit weliswaar politiek, maar ook meer dan politiek; het idealisme dezer hervormers werd echter volslagen teleurgesteld en hun moeite was tevergeefs.

In 1538 werd de school in een hoogeschool veranderd, Joh. Sturm werd haar eerste rector, wat hij tot 1581 bleef om ten slotte ontslagen te worden in een periode van dogmatische tweedracht, toen de Kerk te Straatsburg Luthersch was geworden.

In 1567, in het begin dezer wijziging, ontving de hoogeschool van keizer Maximiliaan II het privilegie, waardoor zij tot academie werd verheven; in 1621 werd zij universiteit, met de volledige organisatie in faculteiten, verleenig van het ius promovendi enz.

Uit geheel Duitschland werd zij in deze Lutherische periode vooral door den adel bezocht. De bisschoppelijke universiteit van het nabijgelegen Molsheim komt 20 jaar na de bezetting van Straatsburg door Frankrijk naast haar, doch zij blijft al haar rechten en inkomsten behouden; haar beteekenis neemt echter af.

De derde groote periode harer geschiedenis begint met de Fransche revolutie. De medische en juridische faculteiten worden dan georganiseerd, maar het krachtigste leven ontplooië zich gaandeweg in het Séminaire protestant (1808), dat ook leerstoelen voor philosophie, talen en geschiedenis bezat, bovendien de bibliotheek en de oude inkomsten van den eersten tijd.

In de tweede helft der 19e eeuw doceerden daar mannen als Eduard Reuss, uitgever van Calvijns werken, G. Smid, de historicus en Auguste Sabatier.

De Straatsburgsche Universiteit bezit overigens — en dit is de groote merkwaardigheid — behalve haar proteslantsch theologische faculteiten, ook nog een Roomsche-Katholieke faculteit, en zij is daardoor de eenige Fransche Universiteit, die bevoegd is om Roomsche-Katholieke geestelijken te vormen.

Frankrijk heeft n.l. bij de herkriging van den Elzas uit eerbied voor de gebruiken en de tradities van dit land deze uitzondering gehandhaafd.

Na den Fransch-Duitschen oorlog werd op 1 Mei 1872 de Keizer Wilhelm Universiteit (1877) geopend, steeds meer van alle middelen ten dienste van wetenschap en onderwijs voorzien; kort voor